

Խ Ա Տ Ի Ր

ՄԵՐ ՄԻՒՐԷԹՆԵՐԷՆ

ԳԻՐՔԷՍ ՄՆԱՑԱԾ ՕԳՈՒՏԸ ՓԵԾՔԷԾ ԿԱՆԻՄ
ԹՈՓՏԻ ԳԻՒՂԻ ԱՅՆ ԶՔԱՆՈՐ ԱԾԱԿԵՐՏ-ԱԾԱԿԵՐՏՈՒ-
ՀԻՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒՍՄԱՆ ՀԱՄԱՐ, ՈՐՈՆԾ ԺՆՈՂՆԵՐԸ
ԳՆԱՑԱԾ ԵՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՊԸՅՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
ԱՐԻՒՆ ԹԱՓԵԼՈՒ:

891. 99

14-34

Нахичевань на-Дону
Пар. тип. С. Я. АВАКОВА

1915

ՆՈՐ-ՆԱԽԻԶԵՒԱՆ
ՏՊ. Մ. Յ. ԱԽԱԳԵԱՆԻ

APM.
3-637a

891.99
14-34

6 NOV 2011

Խ Ա Տ Ի Ր

ՄԵՐ ՍԻՒՐԷԹՆԵՐԷՆ

2110

ԳԻՐՔԵՍ ՄՆԱՑԱԾ ՕԳՈՒՏԸ ՓԵՃԾԷԾ ԿԱՆԻՄ
ԹՈՓՏԻ ԳԻՒԳԻ ԱՅՆ ՉԲԱՆՈՐ ԱՅԿԵՐՏ-ԱՅԿԵՐՏՈՒ-
ՀԻՆԵՐՈՒՆ ՈՒՍՄԱՆ ՀԱՄԱՐ, ՈՐՈՆՑ ԺՆՈՂՆԵՐԸ
ԳՆԱՑԱԾ ԵՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՊԱՅՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
ԱՐԻՒՆ ԹԱՓԵԼՈՒ:

Нахичевань на-Дону
Пар. тип. С. Я. АВАКОВА

1915

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՉԵՒԱՆ
ՏՊ. Ս. Յ. ԱԽԱԳԵԱՆԻ

08 MAY 2013

39535

ԱԶՆԻՒ ՊԱՇՏՈՆԱԿԻՑ

ՎԱՌԱՄԵՌԻԿ

Բ Ա Ղ Դ Ա Ս Ա Ր

Մ Ե Ս Ն Ի Կ Ե Ա Ն Ի

ԱՆՄՈՌԱՑ ԾԻՇԱՏԱԿԻՆ

39984-67

Կեանքի մաշեցիր մասադ սերունդի
Կրթութեան գործում, բայց երախտի
Նշոյ մը անգամ ազգեդ չը տեսար
Ով ազնիւ ընկեր ու... մեռակ մեռար:

Հանգիստ ուկերացդ, Բաղդասար եղբայր,
Որ տարիս ծանր գործդ օգտակար.
Մանուկ սերունդը իր արտի խորում
Միշտ վառ կը պահէ ին ազնիւ անուն:

ԽԱՏԻՐ

ՍԵՐՍԷՄԸ.

...Կորաւ սերսէմը:

Երբ թուրքը համարձակուեցաւ մեծագոր Ռուսիոյ դէմ դէնք բարձրացնելու՝ մէկ քանի անպաշտպան քաղաքներ բամբանտիռօվաթ՝ անելովը և սկսուեցաւ էրկու տէրութիւններուն մէջը արիւնահեղ պատերազմ՝ աղկից քիչ էտե սերսէմ Կարօն կորաւ...

Նարա ծնողները շատ ասթին-անթին վազեցին, շատ շէմեր մաշեցին, բայց նարա տեղը գիտցող, նարա տեսնող չը կար ու չկար:

Ո՞վ էր սերսէմ Կարօն և վրա՞նք կորաւ՝ լսեցէք, պատմիմ:

19... Թուականն էր... Տաճկահայաստանը սուզի և արիւնի մէջ էր, ամեն մէկ լեռ ու դաշտ, տէրաթէփէ ներկուած էր անմեղ հայի արիւնով... հայոց դաշտերու ծաղիկները սնունդ կառնէին հայի արիւնէն...

Տաճիկ կառավարութիւնը ըեն ոխը կը հանէր անպաշտպան հայոց գեղերէն... նաքա արիւնիզակ զինուորները բաղցած գազանի պէս աս գեղէն ան գեղը կը վազէին՝ չորսդին մահ ու աւերմունք փռելով...

Հայի գեղերը մէկը միւսին էտեէն կերէին, դաւարները կը տանէին, հարստութիւնները կառնէին, իսկ մարդոցն ալ սկսած պէշիկի երեխայէն մինչև վերջը սրի կանցունէին... կինմարդոցն ու կենջ աղ-

ջիկներուն գերի կը վերցնէին՝ իրենց մեծերուն փէշ-
քէշ տանելու համար...

Աս խռթուզներէն շատ քիչերը կը կարողանային
սահաթ մը առաջ փախչել՝ թողցնելով տուն, տեղ ու
հարստութիւն ադ գազաններուն լափելու համար:

Ամառ էր. Դ... գիւղը սաղ օրուայ աշխատան-
քէն յոգնած՝ խաղաղ քուն մտիկ էր...

Կարօն, որ 23 տարին նոր թամամցած՝ առողջ
կազմուածքով տղայ էր՝ ցորեկան աշխատանքէն յոգ-
նած խորունկ քուն մտիկ էր ու երազին մէջը իրեն
քովը մօտիկ նստած կտեսնէր իր սիրուն նշանուածին՝
աննման Մարօյին, որը այդ ժամին դուցէ նոյն երազ-
ներով կապրուէր...

Սաղ Դ... գիւղին մէջը Կարօն մէկ հաս էր, մա-
տով ցուցնելու էր թէ՛ ընն վարք ու բարքովը և թէ
բօյ-բոսով, տեսքով ու քաջութիւնովը... շատ մայրեր
կուղէին, որ Կարօն իրենց փեսայ ըլար, որ նարա-
մով կրնային պարծենալ ուրիշներու մօտ, բայց խօ
այդ ամենուն բաժին չէր կաշէր...

Նարա սիրտին պարկած աղջիկը աղքատ ծնողքի-
զաւակ Մարօն էր, որ իրեն տեսքովը գեղին մէջ մէկ
հատ էր...

Կարօյի ծնողները թէև հարուստ էին, բայց և
այնպէս չուզացին ըննց մինուծար որդուն սիրտը
կտորել ու նշանեցին: Հարսնիքը նշանակուած էր 3
ամիս յետոյ, երբ ամենքն ալ գործերէն կը խալսէին
ու հանգիստ կը նստէին տուները: Նացա երկուսին
համար ալ այդ երեք ամիսը երկար տարիներ կըթը-
լար և շատ անգամ Կարօն միտքէն կանցունէր, որ
ինքը մուրափին հասնելու չէր, բայց ինչ պատճա-
ռով՝ ադ ասել չէր կրնար:

Ադ երկար ու ձիգ 3 ամիսէն 2 հատը աշդիս կը-
լորիլ էին նաքա և մնացիլ էր միայն մէկհատը՝ անալ
ով գլտէ ինչքան երկար, ինչքան ձանձրալի...

Յանկարծ թւենքի մէկ խուլ ձայն լսուեց...

Կարօն թուաւ պարկած տեղէն՝ մէկ ըտպէ կորաւ
նարա միտքէն երազներն ու Մարօն... Նա դուրս վա-
ղեց և ինչ տեսաւ՝ ըննց նոր ընծած ցորենները ա-
լէֆլէմիշ ըլալէն կըվառւէին. սաղ գեղը ֆենեռ վա-
ռածի պէս լուս ժառագ կառիլ էր...

Առանց միտք անելու ստըը բոբիկ, դիօխը բաց
Կարօն սկսից վազել դէպի ժամը և սկսից ժամին
չանկը եանդընի չանկի պէս զարնել:

Սաղ գեղը ոտքի էլլաւ... բէշիկի տղէն մինչև
ալևորը: Իսկ մինչ այդ թուենքին ձաները քանի գնաց
մօտկըցաւ ու շատցաւ... Հալխը իմացաւ գուխուն
դալիքը՝ ժողոտից բալաչաղան և սկսից գեղէն փախ-
չել: Ով կըկրնար վազել՝ կըվազէր ու դիօխը կազա-
տէր, իսկ ով չէր կրնար՝ կիյնէր վար՝ հալխին ոտքին
տակը և հոն շունչը կըփչէր:

Կարօն ժամին դուռէն վազից տուն՝ առաւ հին
սխտեմի թուենքը և դաշոյնը ու ծնողներուն հետ
աշխատից սահաթմը առաջ գեղէն փախչել...

Երբ գեղին մէկալ ծարը հասան՝ Կարօն պարզ
կերպով տեսաւ, թէ ինչպէս ոտքերէն դիօխները զին-
ւած թուրքերը սկսեցին մէմէկ-մէմէկ բոլորին տու-
ները կրակ տալ, առաններուն դուռերը բանալ ու
դաւառներուն քշել տանել... Տեսաւ նոյնպէս թէ ինչ-
պէս թուրքերէն մէկը կտարից ըննց առանին դուռն
ալ, հանից բոլոր եղերուն ու ձիերուն, առչկը ձգից
ու քշից տարաւ... Տեսաւ՝ թէ ինչպէս տաս տասնը-

հինգ հոգի աւագակները բնոց տունը մտան՝ բոլոր ունիւմ, չունիւմ իրերը հանեցին՝ բնոց կառքին վրան բարձան ու տարին...

Տահա խիստ շատ բաներ տեսաւ Կարօն, բայց չուզէր հաւատալ բնոց տեսածներուն...

Յանկարծ կարծես քունէն նոր վարթած՝ վեր թռաւ կայնած տեղը ու հազիւ կրցաւ ասել «Մարօ».— ծնողները սկսեցին համոզել նրան, որ Մարօն արդէն փախած կը լայ իրեն ծնողներու հետ... բայց Կարօն չուզաց հաւատալ նացաւ և չորսդին չնայելէ անցաւ գեղի սոխախներով գէպի Մարօնոց տունը... բայց մինչև նարա հասնելը աւագակները բնոց գործը տեսիլ էին... Մարօնոց տունը ալէֆին մէջը կորած էր... Կարօն խեղ պէս ներս թռաւ կոռուտած փենջերէէն ու մուխին մէջը շորովէն կրցաւ շուկել 3 հատ մարդու մարմին քովէ քով շարած...

Երբ Կարօն ժամին չանկը քաշիցնը՝ ան ժամանակ թուրքերը աշդըխ հասիլ էին Մարօյինոց տունին և տունի էրած բաները տանելներէն ետքը՝ կուզէին Մարօյին ալ տանել բնոց բէկերուն փէջքէշի համար... բայց Մարօյի ծնողները չուզէին, որ այդ անիրաւներու պիղծ ձեռքերը կաշին բնոց մինուշար աչքի լոյս զաւակին՝ ու յաւիտեան բաժնուէին նարամէն՝ աղոր համար Մարօյի հայրը՝ հաղդանդամ Կափօն կացնի մէկ հարուածովը գետին պլորից Մարօյին քաջքրոսկող թուրքին ու տեղն ու տեղը ճամփից Մահմեդի կուշտը, բայց մէկալ թուրքերը տեսնելով այդքան մեծ յամարձակութիւն Կափօյին սեմթէն՝ իսկոյն տեղն ու տեղը սպանեցին թէ բն և թէ խեղճ կնկանը, իսկ Մարօյին՝ ականջ չդնելով նարա լաց ու կոծին ու դիմադրութեանը՝ առին տարին հետերը...

Ահա այդ 3 մարդու դիակներն էր, որ Կարօն տեսաւ... նա այդ ժամին կարծես կուզէր տեսնել և Մարօյի դիակը այդ մուխով իլինք տունին մէջը և դրա համար երկար տաթին-անթին ման էկաւ՝ խեղ պէս ամեն ծակն ու ծուկը նայեցաւ, բայց Մարօն չկար ու չկար...

Այ Կարօն ինքը բնոց բռնել չկրցաւ՝ սկսից բարձր ձայնով լալ ու անիծել այն օրը՝ երբ ինքը աշխարհ էկիլ էր...

Քիչ ագէնէն Կարօն խեղ պէս դուրս էկաւ արդէն բոլորովին ալէֆլէմիշ էրած տունէն ու սկսից փախչել...

Ինքն ալ չխեղ վրոթիս կերթար և ինչո՞ւ կերթար...

Կոտորածն ու աւերմունքը հանդարդուելէն ետքը Դ. գեղի բնակիչներէն որը սաղ մնացիլ էրնը՝ նորէն դարձան բնոց տուները։ Բայց տուն մնացիլ էր ինչ գեղին մէջը, սոխախը ազբարէն կը ջոկուէր ինչ... ալայը մէմէղկի խառնուած, քարը քարին վրան մնացած չէր... մէկ հատ սաղ տուն մնացած չէր, որ հալած դար ու մէջը լցուէր, քիչմը հանգստանար... ալայը տակէն վեր մոխիր դարձիլ էր...

Իսկ ապրանքները բոլորը կրակին մատաղ գնացիլ էին...

Սաղ գեղին մէջը մէկ կտոր մը հաց մնացած չէր, որ գոնէ սաղ մնացած փոքր երեխաներուն տային ու քաղցածութիւնէն ազատէին...

Կարօն ան գշերը խեղ պէս վագելէն՝ չխախ վրոթիս կերթար՝ կը հասնէր, էկէր հրաջքով մէկ փսսի մէջ ընկած չլարնը... մէկալուս օրը շատ տաթին ան-

թին փնտռելներէն ետքը ծնողները գտան նարա ադ փոսին մէջը ըկած, ոտքը բոբիկ, գլխը բաց, սաղ էրէս սուրաթը արնոտ...

Առին հետերը գեղ տարին լապին թիմրզցուցին վրան, բայց երբ սկսեցին նարա հետ խօսել՝ նա ապուշ կտրած ջէմը էրէսները կնայէր ու ձեռքով ոտքով նշաններ կանէր... խեղճը խելքը թռուցիլ էր... կարծես թէ լեզուն ալ կապուել էր...

Դ... գեղացիք թօփ էղան, ամենքը բեն գիտցած ջարն ու հունարը թափեցուց Կարօյին դուլխուն, բայց մէկհատ բան ֆայտայ չունեցաւ... Կարօն մնաց լուռ ու ապուշ... գեղացիները խորհուրդ արին բենց մեռելներուն թաղել ադ աւերակներուն իբրեւ պահապան, իսկ բենք ալ էրթալ գէպի աղտաութեան աշխարքը՝ Ռուսաստան...

Այդպէս ալ արին... մէկ էրկու օրէն ետքը Դ... գեղի սաղ մնացած մարդիկը բենց ընտանիքով «մնաւ բարեւ» տաին բենց ծնուած ու սնուած գեղին ու գլուխները կախ, լուռ ու մունջ սկսեցին խումբովին էրթալ գէպի Ռուսաստան...

Կարօյի ծնողներն ալ էկան Ռուսաստանի և բնակուեցան հայի գեղերէն մէկին մէջը...

Բայց որքան դառն էր նացա համար այս նոր կեանքը...

Թէև նացա միշտ կօգնէին այդ գեղի հայերը, բայց որքան դժուար էր նացա համար այդ տրուած ողորմութիւնները առնել և ուտել... մէկ կողմէն այնքան հարստութիւնէն բաժնուելը, մէկալ կողմէն ալ բենց մինուշար աչքի լոյս դաւակին խենալը նացա անասելի ցաւ կը պատճառէր և ամէն մէկ կուլ տուած հացին հետ կարծես ֆունտերով աղու կուլ կուտային... բայց ինչ կուգար ձեռքերէն, աշխարքը ու

ժովինն է, իրաւունքը հզօրինն է, տկարը պէտք է լուռթեամբ տանէ հզօրի արած անիրաւութիւնները և միայն ասէ «ճախտիս գիրն է, պէտք է տանեմ»:

Իսկ Կարօն օրերով տունէն կելլէր ու կը թափառէր չոյերը... մանառ տղաքը սաղ օրը հետը էրէշմիշ կը լային, մսխլի կանէին ու էտէն կը կանչէին՝ «հանա սերսէմը էկաւ, հանա սերսէմը դնաց» և այլն: Կարօն այդ գեղին մէջը կնքուիլ էր Սերսէմ անունով:

Գեղին մէջ շատ քիչերը գիտէին նարա պատմութիւնը ու ադոր համար ալ նարա մեղքըցող խիստ բիշ կար:

Բայց երբ Ռուսաստանի ու Թուրքաստանի մէջ սկսուեցաւ պատերազմը և Կարօն մէկէն խայիբ էղաւ՝ սաղ գեղն ալ սկսից հետաքրքրուելով՝ թէ վրա՞նք կորաւ Սերսէմը, ինչ կարող էր գալ նարամէն:

Շատերը թահմին արին, որ նա ով գիտէ որ ետէն վար ձգից ինքը բեն ու մեռաւ, չոյի գազաններն ալ էկան մարմինը կերան ու աղպէսով իզը, թողը կորաւ...

Ծնողները շատ ասթին անթին վազեցին, վերջապէս 6 ամիսէն էտե իմացան, որ բենց որդի Կարօն հայ կամաւորներու խումբին մէջն է...

Նա ալլևա առաջւան սերսէմ Կարօն չէր... նա այժմ քաջ, անվեհեր Կարօ էր, որի առչկ թուրքերը կը դողային... նա դնաց թուրքերէն հանելու բեն այսքան տարուան հաւաքած ոխը... նա դնաց թուրքերէն ետ դարձնելու անպատուած աննման Մարօյի պատիւը... և ամբողջ հայ ազգի այսքան տարուան անարգած պատիւը ոտքի կանգնելու և ազատելու հայոց երկիրը այդ գազաններուն ձեռքէն...

ՍՈՆԻՉՔԱՑԻՆ ԲՆԻԺՔԱՆ

Միամիտին Ասւատուրը քանթոքային դիմացը նստած, վիրայ չօթքիին մատերը կըձգէր, բենլի է, որ բան հետապ կանէր: Տասը, տասնըհինգ մինութ շախք-շուխք ձդից դայէր չօթքին՝ անկից ջիպէն հունից ծոցի քնիժքան ու մէջը քառանտաշով նշան աւրաւ չօթքիին վրան ցոյց տրուած ցիֆուան՝ 525 ըուբլի 15 կոպէկ. սուամին թիփէնալ ուսներէն գրից «приходъ» խօսքը:

Անկից նորէն խորկընցաւ հետապին մէջը ու պաշայից նորէն վիրայ չօթքիին մատերը աւելցունել. հինգ մինութի խարեր ձգելէն ետքը կանդ առաւ, մատը ճակատին գրից, պըլըխէն մէկ քանի թիւ կոծից քոքով հանից ու ինքնիրեն բան փափատէն՝ տեղէն էլլաւ, կնկանը բարձին տակէն քամօտին բալիքները առաւ ու բացից քամօտին աչքերը. շատ քրքրելէն ետքը վերջի աչքի էնկի խորունկ քոշաներէն գտաւ բեն ուղեցածը. այդ մէկհատ պզտիկ քնիժքա էր, որին մէջը Սօնիչքան կըգրէր բեն ամսական խարջերը: Ասւատուրը կնկանմէն շատ ուղացիլ էր ադ քնիժքան, բայց Սօնիչքան միշտ վրան կալալի բերելով ադ փորցանքներէն խալսիլ էր:

Երբ կնկանը քնիժքան ձեռքը ընկաւ Ասւատուրին սիրտը մէմը շուվ՝վ՝ արաւ, գիտիսքի արած դողութիւնէն ինքն ալ վախեցաւ. բայց կենէ ինքը բեն ուժ տըւից, մօտկըցաւ քանթոքային, բացից քնիժքան ու պաշայից հոնի գրած ցիֆրանները չօթքիին վրան ձգելու...

Թամամ սահաթ անցնելէն ետքը ջորովէն ծար էլլաւ ադ բալաբան սչեթափօանի գիրքը և երբ որ ստացած սուամին վրան նայեցաւնը սէս-մէս էղաւ,

պաղ քրտինք դարկից ճակատին վրան, միտքէն շատ բէշ բաներ անցաւ, համա բերանէն չըհանից:

Ալդի բեն ծոցի քնիժքան նորէն բացից — առաջւան գրած սուամին սաղ սէմթը գրից չօթքիին վրայի սուամը՝ 900 ը. 75 քապիկ, վրանալ գրից «расходъ» խօսքը:

Երբ «расходъ»-էն «приходъ»-ը հանից՝ նորէն սէս-մէս էղաւ, աշգըխ ինքը բեն բոնել չկըցաւ ու ու ձանին կորա սաղ սուանով մէմը պաշայից կանչելու ու տսելու՝ «удивительное дѣло» քառասուն տեղ պաշտօն կըվարիմ, սաղ օրը նստած տեղս աթոռքին կըկաշիմ և էղած չէղածը ամսական կառնիմ 525 ըուբլի 15 քապիկ, որիմէն ուտելու ու ծառայողներու համար կըխարճիմ 150 ըուբլի, ամսական իմ վրաս ալ կը խարճիմ 50 մանէթ, հապա մէկալ 325 ըուբլի 15 քապիկը կնկանըս խարճելու չօգտիլ մէկէրմը...

Ձէ, աստեղը մէկ աշիփկա բան կայ, ասաց Միամիտին Ասւատուրը, անկարելի է, որ իմ կնիկս ամիսը 700 ըուբլի 75 քապիկ իրեն վրան խարջ արած ըլայ, վերջապէս ադքան ստակ դա վրտեխէն գտաւ, չէ՞ որ հախէս ամսական կըմնայ ճէմը 325 ըուբլի 15 քապիկ, մնացած 376 ը. 60 քապիկը որլմէն կառնէ դա:

Ձէ, չէ, ես սխալ իմ, անկարելի բան է ասուէս մեծ նետառազումների, ասաց միամիտին Ասւատուրը ու աղէկ փռավեռեաթ՝ անելու համար պաշայից ամիսուան ծարէն մէկիկ-մէկիկ կարգալաւ առած բաներուն անունները ու սուամերն ալ չօթքիին վրան ձգելու:

«յունիսի 1-ին 4 ճիֆթ աժուռնի չուլքի (заграничные) 8 ը. —

- «յունիսի 2-ին ½ դիւթին զակռանիչնի լիֆ-
չիկներ 15 ռ. —
«յունիսի 3-ին 4 հատ շիւալ թանգնոց փեռ-
ներով 200 ռ. —
«յունիսի 4-ին 2 կտոր լուացուելու սա-
պոն 2 ռ. 40 կ.
«յունիսի 5-ին 2 ֆլակոն զակռանիչնի դու-
խի 15 ռ. —
«յունիսի 6-ին 2 քառօփկա փուտուի 4 ռ. —
«յունիսի 7-ին 1 քառօփկա շկալատ 5 ռ. —
«յունիսի 8-ին распродаж-էն առի պլուզկայի
կտոր 20 ռ. —
«յունիսի 9-ին փլաթիցու 30 ռ. —
«յունիսի 10-ին փլաթիս կարելու 80 մ. —
«յունիսի 10-ին պաղնիք էշտալու 5 ռ. —

Թֆֆ, ես քու կինմարդուդ... ասաց Միամիտին
Ասւատուրը կնկանը քնիժքան գետինին զարնելով.
ասքան ալ խարճ կըլնայ... ասոր բան կօզտի...

Աջափ էգէկին կնիկն է ինքնալ... չըփլախ ու
քաղցած մանէկածը մոռցիլ է ալալէմ...

Անկից դուռը շառթ արաւ կոնկի բաց ձգից ու
էղած ձանովը կանչից՝ «հաքա Սոնիա հոս արի». բայց
ձանին ձան սուղ չգտնելով սիրտոտած դուրս էլլաւ
ու դիմացը էլլող բանւորին վրան մէկ կանչմը դրից
որ մախսումը սէս-մէս էղաւ ու պաաին գամուեցաւ:
«Թանիա, վրաթինն է Սոնիան»... Մախսումին լիզուն
բերանը կապուիլ էր, չէր կրնար աղային հարցին
պատասխան տալ, գերէ 4 տարի է հացա քովը կը
ծառայէր՝ սուչի անգամն էր, որ աղային ասպէս սիր-
տաւ, սիրտոտ կալաճի արածը կըտեսնէր...

«Հաքա չիւ լսի, եանկադ վրտեխն է» ասաց

աւելի սիրտոտ մախսումին վրան կանչելէն ու ոտքը
դեախնին զարնելէն...

«Ռաստովն է» ասաց ջորովէն մախսումը ու
զըխի փախաւ դուրս...

«Ռաստով... ինչ գործ ունի Ռաստովը... Ես հա-
րա կըսորվեցունում» ասաց Միամիտին Ասւատուրը,
զըխի մտաւ նորէն ըեն սենեակը, պաշլայից վար-վեր
բալելու... երբ սիրտը քիչմը ինչածի պէս էղաւ, վար
էղաւ կնկանը քնիժքան առաւ «բաղնիք» խօսքին վրան
հօմայ միտը արաւ, գէրէ տունը վաննի ունէր, լուա-
ցուելու համար բաղնիք էշտալ պէտք չէր, անկից մէկ
բանի դապաղայ թերթից ու պաշլայից նորէն կար-
դալու՝

«յունիսի 25-ին Машонкин-ին театр-ը 10 ռ.

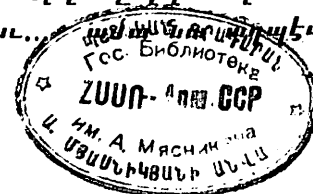
«յունիսի 25-ին театр-ին մէջ խարջ 5 ռ.

էյ շունս աճրոէ բուկիդ մէջը... սա ինչ բան է...
աս կինմարդը օրնաւոր ինձի խեղ տեղ դրիլ է...

Անկից քիչմը կանգ առաւ, միտքի պաթեցաւ ու
մէկէն ի մէկ բունէն զարթածի պէս տեղէն վեր ցա-
կեցաւ ու ասաց՝ չէ, անպատճառ ռազվօտ պիտ տամ,
ասպէս անկարելի է ապրուելը... որին հետ թատրոն
գնացիլ է դա, որին հետ այժմ Ռաստով կըքալէ...
չէ, չէ ես խե չիմ, ես չեսթնի մարդ իմ, չուզիմ, որ
իմ կնկանմէս ուրիշները օգտուին... ես... ես...

Անկից անքով աշղըխ ինքը ըեն չիտէր Միամի-
տին Ասւատուրը... դիւանին վրան ընկած վիրա էտե
էտեի կասէր ու ասածը ինքն ալ չէր հասկընար ինչ
էղածը...

...կէս սահաթէն կնիկը խուռդում էրէս ներս
մտաւ... տեսաւ էրկանը խիստ խասէթի պաթածնը
քիչմը վախեցաւ...

աբշէ շատ ֆենտը էր .. համան վազից էրկանը բո-
վը, վիզին փաթթըւեցաւ ու պաշայից գլօխէն ու
էրէսէն շոյել...

Θεδϱ, հողիս, ի՞նչ էլի է ասօր քեզի, աղէկ չիտ
ի՞նչ է, վայ բօռանա աչքս, ի՞նչ էղաւ քեզի... հէքիմ
ձան տամ... չըլայ թէ քէշ ցաւով զառազիթցա էղած
ըլաս... ասպէս կըլայ շո՛ւ միշտ ալ... էլլայ մամայիս
տունը գնացի քիչմը... ոչ լար չեշղայի պէքիմ... մաշ-
ղըս հոս ձեռքէ կէշղայ անիսէ...

Թանեա, Թանեա, շուտ արա գնա մեր հէքիմին
ասա թող դայ... ասա որ Θεδϱъ Акимич-ը ծանտո
հիւանդ է, շուտ թող անէ թող գայ...

Աղջիկը թուաւ գնաց... դուրսը մթնելու վրայ
էր...

Սոնիչկան համան դռակ եօղան հաղիր արաւ,
Θεδϱ-ին դօռով հանից տեղէն տարաւ դռակը պառ-
կեցուց, վրան ալ էրկու խաթ եօղան ծածկից...
խեղճ մարդը հիշ չուզէր պառկել համա՝ կնկանը տե-
սանը միտքը փոխուեցաւ...

Քիչ աղէսէն Սոնիչկան դուռերը գոցից, փենջե-
րէներուն խափախները փակից ու...

Մինչև հէքիմին գալուն Միամիտին Աստատունը
աշղըխ ոտքի վրայ էր... հիւընդութիւնը ալայ-մալայ
անցիլ էր... մարդը սավսեմ ուրիշ մարդ դարձիլ էր...

Նա ամեն բան մոռցաւ, կնկանը քնիթընալ,
թատրոնն ալ, բաղնիքն ալ՝ թէմիդ մոռցաւ... շինտի
նարա միտքին մէջը միայն մէկ բան կար՝ ինչպէս
անէր, որ կնիկը տունէն դուրս չելէր, ինչպէս անէր
որ կնիկը միշտ քովը ըլար՝ ինքը միշտ հիւանդ, դուսն
ալ միշտ գիշեր...

1915 թ.

ՀԱՍԱՐԱԿԻ ԲՈՒՂԱՆ.

Մեր հալիսը առհասարակ չի սիրիլ ան բանը, ինչ
որ շատերը չին սիրիլ. էկէր թէնքսըզին մէկը էլլէ
ասէ, որ ձեր չըսիրած կամ չըհաւանած բանը «աղէկէ»՝
աղ սօյ մարդուն մեր հալիսը թախ Գողգոթայ կըհանէ
խաշելու և ան մարդն ալ ինա անիծուած, հալիսէն
քէշ առուած առարկային շարքը կըմտնէ... բայց խօսքս
թամամ անելու համար պէտք է ասիմ, որ իդա հալ-
իսին չը սիրած բանին «աղէկէ», «էրեկի է» ասողը
էկէր գէնկին ըլայ, կամ թէ կռններու մէջ մէկքանի
հատ Սաթայէլին կուշոր ճամփած մարդ ըլանէ՝ սաղ
հասարակն ալ «խոշդ աղէկէ գիտիմ», կամ թէ «մըր
ասկից աղէկ է որ» կասէ. ու ագպէսով ան բանը, որ
մէկ մինութ առաջ հալիսէն փեռատ, անպէտք ճանչ-
ցըւած էր՝ շինդիս կը դառնայ «աղէկ», «էրեկի» ու
«անթիքայ» մէկ բան:

Մեր հալիսին մէջը ասալ մէկ չէշիթ հիւանդու-
թիւն է գիտիք...

Շատ չէշիթ հիւընդութիւններու անուն գիտիմ,
համա ասսօյ հիւընդութիւնի անուն լած չիմ, չիտիմ
աղոր անունը ի՞նչ է:

Իսկ և իսկ ասպէս հիւընդութիւնի ու քէշ ցաւի
հանդըպեցաւ Խուդուդան մահլայի օշղայի բուղան,
որի պատմութիւնը շինդիս ես պիտ անիմ:

Այդին թառամայէն գտնուած բուղայ էր... ան
ժամանակը ի հարկէ բուղայ չէր՝ դանա էր: Խու-
դուդան մահլայի հալիսը գալի էր նարա. երբ որ
ամեն վօլօսթները զաեավիթ՝ արին և տէր էլլող չե-
ղանը՝ թողուցին բենց մահլային մէջը և պաշայե-
ցին օշղայի ստակով նայելու...

Ամառը ստակով դաւարին մէջը կըխառնէին,

խակ ձմեռը սրայով ամենքն ալ կընայէին բնոց դա-
ւարներէն ֆնացած սանթըխով. աղպէս նայած հայ-
վանին հալը ի՞նչ պիտ լար... սող ձմեռը կանցընէր՝
հայվանը խաշողի տէս չէր տեսնէր, պառկած
տեղն ալ խօսմ հիշ չոր չէր ըլլար, աղոր համար ալ երբ
պահներին չօլ կեղեցնը օրնաւոր դոմէշի բալայի կը-
մանէր. ալայ քովէն ետփողիները կախկըխուած՝ չախ-
մախոտ ու մէկ անջոռնի բան մը կըլար...

Դաւարին մէջը հայվան չիկար որ նարա չըվախ-
ցունէր ու օրւան մէջը մէկ քանի տեղ ետրա չանէր
վրան. աղոր համար ալ խաթուանն ու քառաթմբանալ
նարա վրայէն միշտ անպակաս կըլար... Օքսուղ տղան
ի՞նչքան աղէկ օր կունենայ, որ աս անտէր հայւանը
ունենար:

Բայց Աստուծով բան էր գայիր, աղլի դանան
օրէցօր առաջ կերթար, շէնքի կըմանէր:

Երբ 3-ը թամամ արաւ 4-ը մտաւ՝ օրնաւոր շէն-
քով բուղայ դառցաւ... Խուղուղան մահլայի հալիւր
որոշեցին ս. Գէորգին մատաղ անել, բայց բանիմը
օր անցնելէն ետքը միտքերը փոխուեցաւ ու թողու-
ցին նարա իբրեւ մահլայի բուղայ... Չունքիմ էրկու-
թեք տարի պէտի հավայ նայիլ էիննը՝ աղոր տեղը
ուղացին նարամէն ալ մէկ ֆայտայ մը տեսնել... ու
թողուցին դաւարին մէջը, որ էկող տարի բնոց կո-
վերը մէմէկհատ բզով փէշքէշ անին բնոց, աղոր հա-
մար ալ մեմալ խարջ չարին ու դարա շամիշ էղած
ուրիշ բուղայ չգնեցին:

Բայց մեր բուղան, որ աղքան տարիներ սորված
էր լանքին-բօյին կենալ՝ աղքան կովին հետ մաշուե-
լու գլօխ ունէր ինչ, գէրէ որ խամ եզին էրկու օր
վրայ-վրայ լծիանը աշղըխ հալէն կիյնէ ու կըյոգնի...

աղպէս ալ մեր բուղան... մէկ էրկու օր կովերուն
հետ դաւարը գնաց գայիր, անկից տեսաւ որ աղքան
բան կառավարելը բեն ուժէն վեր բան է՝ միտք արաւ
աւելի խօլայ բան... ամէն օր դաւար բշած ժամա-
նակները մարդոցմէն գաղղուկ կըմուտնէր չեթի խոտ-
նոցները, սող օրը կուտէր խոտը մինչև փորը փաթ-
լամիշ ըլլալու չափ, անկից իրկան ալ դաւարին հետ
նորէն գեղ կըմանէր... և աղ նարա համար դարցաւ
սովորական բան:

Հալին ալ կը կարծէր քի սող օրը նա կովերուն
հետ է ու բեն գործը կընայէ. աղոր համար ալ երբ
իրկան կովերուն հետ գեղ կըմանէնը ամեն մարդ
ալ սիրով կընդունէր նարա ու կըփակէր բեն կովե-
րուն հետ մէկտեղ, առջին ալ մէկ սեփէթ աղէկ բլով
կըլցնէր...

Խօսքս ի՞նչ էրկնցնում՝ ամառը անցաւ, դաւարը
տուն էկաւ. աշղըխ դուրսը պաշլայիլ էր թաթաւ ու
չամուռ: Կովերուն խոթեցին առանները, խակ բու-
ղային տունին մէկ հատ օրնաւոր մարդու զիմովբայի,
որ դարա նարա դաւարին առջեւն ֆնացած սանթը-
խով պահեր չեղէ ու ուժէն ընկած չըլայ...

Մարդը պաշլայից պէտքին պէս նայելու...

Բայց որքան մեծ էղաւ Խուղուղան մահլայի
հալին գարմանքը՝ երբ աղ ձմեռ նացամէն մէկհա-
տը բզով չունեցաւ, կարծես ալային կովին արգանդը
մէկէն փակուիլ էր ու խօսք մէկ էղիլ էին նացա
առանց կաթի թողցունելու... շատերը պաշլայեցին
բուղային վրան կասկածելու, բայց մէկքանի հատնալ
կայնիլ էր կասէր, որ աղքան կովդայով բուղան ան-
հարին բան էր, որ աղքան նեափասօպնի ըլլար:
Ճենկերուն վերջ գնելու համար կանչեցին թուվարջի

քո Մանասէին, որը օրը ցորեկով բն ճամփան չէր գումնէր, շաշմիշ կանէր ով գիտէ որ տէրան կիյնէր. դարա հարցուցին բուղային մասին... նայեալ ի՞նչ պիտ ասէր խեղճը՝ էկէր ասէր բուղան միշտ կը փախցունէր կովերուն — սուտ ասած պիտ լար, գէրէ հիշ տեսած չէր ինքը, էկէր ասէր չէր փախցունէր — կէնէ սուտ ասած պիտ լար, որովհետեւ աղալ տեսած չէր... ի՞նչ կը մնար ասել. շատ հարց ու փորձ անելներէն ետքը նա ասաց, որ բուղան անթիքայ բուղայ է, բայց քիչմը թեմպելոտ է:

Հալիսը հաւատաց քո Մանասէին խօսքին ու աղ ամառ ալ թողուց բուղային դաւարին մէջը...

Բայց աղ տարին ալ նոյն բանը կրկնուեցաւ և խեղճ թուղուղան մահլայացիք էրկու տարի բզովի էրեն չըտեսան:

Երբ աղ տարին ալ աղպէս խափուեցաննը աշդըխ իմացան, որ բուղան բուղայ չէ, հապա եղ է: Որոշեցին նարա ս. Գէորգին մատաղ անել. շատերն ալ անպէս թահմին արին, որ աղ փորձանքը ս. Գէորգը խրկիլ է բնաց գուլիսուն անոր համար, որ արած խոստումները չկատարեցին. շտէ այժմ որոշեցին մորթել ու ս. Գէորգին դուռը տանել միսը փայանել:

Աղ ձմեռն ալ խեղճ բուղային կէնէ ջուկ մարդու քով զիմովքայի ձգիլ էին: Երբ հալիսը գնաց մարդուն առանը բուղային վրան նայեցաւնը՝ բերաններուն ջուրը գնաց:

Ինչպէս միս կապիլ էր աջափ ալղի վատուժ բուղան, փռեամը ճանչնալու բան չէր: Աչքերէն ալէֆ կը թափէր, իսկ կերտանը հայ հայ գետինին կը բռնուէր...

Մարդուն խնդրեցին, որ մեմը դուս հանէ ալայն ալ տեսնին բուղային շէնքը ու իրենց մնաս բարեւ տան:

Մարդը օկուղբաշիէն բռնած տահա դուսի շէմին հասած չէր, ալղի բուղան դուսի լուսը տեսածովը մեմը խաղըռմիշ արաւ օկուղբաշին, մարդուն ձեռքէն սըփթեցաւ, էրկու կոտոշով ալ մարդուն էտեի սեմթէն առաւ, վերուց գետին գարկից ու... դըրիսնը գտիր...

Հալիսը լեղապատառ էղած որը փախաւ, որնալ պաշլայից սիլտը անցած բուղան նայողին էրէսը ջուր անել ու էսը գլխը բերել.. այն ինչ բուղան կորաւ...

Թուղուղան մահլայի հալիսը խիստ թուկօթիթցա էղաւ...

Բուղային փախածին անքան չէր թուփթուփային՝ ինչքան որ կը մեղքընային բնաց աղքան տարւան էմէկին ու խարջած ստակներուն... ախ ողոր տեղը բուղան նացա ի՞նչ օգուտ տըլիլ էր... գոնէ մէմէկ կտոր եղոտ միսէն պիտ ուտէին՝ անոր ալ արժանի չեղան...

Ամեն տեղ գաեալներ տւին, որ աս տեսակ նշանով բուղայ գտնողը բնաց թող բերէ. բերողին 50 մանէթ ստակ.. թէ և բուղան ինքն ալ աղ տարիները 50 մանէթէն աւելի չէր անէր, բայց նաքա ստակ չէր մեղքընային անոր համար, որ բռնին ու խարէղները առնին բուղայէն. բայց բուղան չկար ու չկար...

Անցան շատ տարիներ...

Բուղային իղը, թողը չմնաց...

Մէկ օր մը Զիրքին մահլայի Հովարտա աղան

գնաց քաղաք շիպայներէն բուղայ գնելու համար, գերէ ինքը կը պահէր տաս-տասնըհինգ հատ նեմսէի կով և միշտ ալ առանձին սօվաթիկներնի բուղայ կունենար ադոնց համար: Մէկհատ բուղայ ունէր, բայց կուզէր, որ բզովները խիստ խոշոր, զաւօտսկոյ ըլային, գերէ ունեցած բուղան թէև աչքբայց հայւան էր, բայց ռասսիյակի էր...

Ու գնաց քաղաք զաւօտսկոյ բուղայ գնելու. թօփով դաւարին մէջը մէկհատ բուղայ խիստ աչքի կիյնէր, թէ ընն գերութիւնովը և թէ տեսքովը. անուելի մէկ բան էր. բալած ժամանակը կովիւն ջորով կը շարժէր, իսկ կերդանը փաշթի գետինին կը քսուէր...

Խուղուղան մահլայի բուղային մասին լսիլ էր Հովարտա աղան, միտքէն մէկէն մէկ անցաւ՝ չըլայ թէ աս ճանաւարը ալդի կորած բուղան ըլայ... բայց միտքէն հետապ քիթապ արաւ, տեսաւ որ ան օրւանէն աշղըխ տասը տարի անցիլ էր, ինչէն կարող էր ադ բուղան տահա կէնէ ադպէս շէնք ունենալ... բռնել տըւից բուղային՝ ախոաները նայեցաւ՝ տեսաւ որ էփփէի տարիքով հայվան էր, բայց անքան հաւնիլ էր շէնքին, որ ինչ ալ ըլարնէ պիտ առնէր.

Հովարտա աղան գնից ալդի բուղան...

Տարաւ տուն ..

Սաղ գեղը թօփ էղաւ ադ նոր բուղային սէիր անելու, Խուղուղան մահլայի հալխն ալ էկաւ ..

Ճանչըցան բուղային... դանուած ու կորած բուղան էր... թափեցան վրան, որ աղէկ մը սիրտերը բաղեցունէին: Անթիէն էլլաւ Հովարտա աղան, ձեռքով նշան արաւ, որ ալայը սուս ըլան... սուս էղան...

«Մարդիկ, ասաց Հովարտա աղան, դուք գիտի՞ք աս ինչ չգտնուելիք բուղայ է: աշխարքին մէջը մէկ-

հատ Ամերիկային մէջը կայ աս բուղային հարազատ աղբարը, որին էտէն սաղ աշխարքը կը վազէ, կը փափազէ գնելու, մէմալ աս բուղան է, որը ձեր ձեռքը ինկիլ էր, բայց դուք խաթուր չըգիտցաք, քիչ մնաց պիտ մորթէիք, նա ձեր միտքինը իմանալով փախաւ ձեր ձեռքէն և այժմս ընկիլ է ինձի պէս մէկ մարդու ձեռք, որին ձեռքը ամենաթշուառ արարածը բիլէ բախտաւոր կը դառնայ...

Ուրեմն իմացիք, որ աս բուղան անթիքայ բուղայ է, աշխարքին մէջը էրկուսումը, ով որ կուզէ տէրը դառնալ թող ասօր գայ թօռիկ՝ կարող եմ ծախել...

Խուղուղան մահլայի հալխը բերանները բաց կնայէին, չէր հաւատային ընն լսածին, բայց որովհետև ասողը Հովարտա աղան էր ալայն ալ հալած մոմի տեղ ընդունեցին, ու որոշեցին ինչ ալ ըլանէ նորէն ձեռք բերել ադ «անթիքայ» բուղային...

Թողը բաշլայուեցաւ... բուղային գինը հասաւ 800 ը. 15 քապիկի... ձաները մարեցան...

Հովարտա աղան կանչից՝ «որին վրան մնաց բուղան».

Խուղուղան մահլայի հալխը հուռռ արաւ առչև վազից.. բուղան նորէն նացա ընկիլ էր...

Համրեցին 800 մն. 15 քապիկը տըւին Հովարտա աղային և բուղային գլօխէն բռնած խաղալ-խնդալէն տարին ընն մահլան...

Ան մարդիկը, որոնք նարա տեսնելու բիլէ կը դանէին, աչքերուն առչևէն խափանցունելու համար ս. Գէորգին մատաղ պիտ անէին, այժմ ալդի անյարգի, անճոռնի բուղային ոտքին կը փաթթուէին, էրէսէն կը շոյէին ու մէմեղիկ կասէին՝ «ինչքան անխելք էինք մենք, որ ասպէս անթիքայ բանը կուզէինք եօխ

անել» և նաքա ընդ խիստ բախտաւոր կգգային...

Իսկ Հովարտա աղան էտեներէն քահ, քահ խընդաց աղ հալխին աղքան միամիտ հոգիով էղածին համար. 800 մանէթը նորէն համրից ջեպը դրից ու առաց ինքնաբաւական կերպով՝ «Ի՞նչքան ախմախ է մեր հալխը, որ բերանէս էլլած ամեն մէկ խօսքը հալած մոմի տեղ կընդունէ. աղ բուղան խորդ աղպէս բան ըլաքնէ ես դացա հէշ կը ծախէի... մեր հալխը օշխար ծնուիլ է, օշխար ալ պիտ մեռնի, իսկ ինձի պէս ածերը միշտ նացա պիտ տանին ընդ հիշ չուղեցած ճամփովը»...

Մէկ էրկու տարի տահա անցաւ... Խուղուողան մահլայի հալխը պղտիկ աղի պէս կնայէր «անթիքայ» բուղային, թէ և նարամէն տահա ֆայգա հիշալ տեսած չէին, գերէ աղ չգանուելիք բուղային մեղքըցածներէն էրկու ժեք հատ տահա բուղայ գնիլ էին իբրեւ նարա փամօշիկներ...

Բզոյներ շատ կունենար հալխը և ամեննալ կըկարծէր, որ աղ բզովը անպատճառ աղ «անթիքայ» բուղայէն եղած էր. բայց նաքա հիշ խապար չէին, որ աղ «անթիքայ» բուղան կենէ առաջուան անիծուած եղն էր, և նա ինչ բնութքը փոխիլ էր, ինչ ալ դործքը... աղպէս անիծուած տեղէն մէկէն մեծ պատիւ ստացաւ մեր բուղան և մինչև սատկելու աղէկէն աղէկ նայուեցաւ ան հալխէն, որն որ բեն կուգէր մորթել ու եօխ անել աշխարքին երէսէն...

Հայվանը լեզու ունենար ու առէր, որ ինքը չէր հայվանը, հապա բեն տէրերն էին.

1915 թ.

ԼԻՉԶԿԱՆ.

Լիզչկան չօխթան փոշման էղիլ էր կարգըւածին, ամա մեմը խափիլ էր շտէ, խափուելը մեծ բան է ինչ, աղամորդիս հում կաթ կերած է խօս:

Կարգըւածին էրկուսում ամիսը աշդըխ նարա աչքը դուսն էր...

Աչքը դուսն էր կասիմ տէին դուքալ մի հասկընաք, որ ինքը նեսը կընստէր՝ սախըն. առաւօտը սահաթը 10-նի տունէն կելլէր՝ մեմալ իրկուան 7½-ի տունը կըգտնուէր. գէրէ նարա էրիկը՝ Խութուղին Քառփուշը՝ գործի տէր մարդ ըլալով սաղ օրը բեն դործին կեշդար, իսկ Լիզչկան ալ «սիրախն հեղութինը» ցրելու համար կերթար բեն գործին—«էկլէնճէի»...

Քառփուշը կնկանը արած «էկլէնճէներէն» խապար չէր, աղոր համար ալ ամեն իրկուան տուն կուգարնը միշտ կնկանը մեղքընալէն կասէր՝ «հաքա, սաղ օրը տունը նստած տեղդ հոգիդ փաթլամիշ էղաւ, մաշուեցաւ, ել քիշմը բալելու էշդանք ու провѣтриватьս ըլանք»:

Բայց Լիզչկան, կօյա էրկանը խիստ սիրածէն, ամեն անգամ ալ աթքաղ կանէր չէր էրթար, ասելով՝ «Չէ, Քառփուշս, սաղ օրը մէկգմէկու էրէսէ կարօտ կըմնանք, գոնէ իրկուաններն ալ ըլանէ քիշմը էրէսդ նայիմ տա:

Խութուղին Քառփուշն ալ խուղի պէս կըհնազանդէր իրեն «հաւատարիմ» կնկանը և մէկ օր չէր պատահէր, որ Քառփուշը աղպէս բաներու համար կնկանը քէշ խօսքեր ասէր՝ նեղացնէր:

Բայց չորսդիի հալխը Լիզչկային չօխթան է գրիլ էին «անհնազանդներուն» տեֆթէրին մէջը. չօխթան բանի էշիթ բաներ վայեցուցիլ էին վրան, իսկ Քառ-

փուշը բէխապար էր՝ նա ընեն կնկանը հրեշտակի տեղ
դրիլ էր ու առջևը մոմ կը վառէր...

Մարդը ինչէս բէշ բաներ թող անցունէր միտ-
քէն՝ քանի որ կնիկը միշտ ընեն տունը եղած ժամա-
նակը՝ պուտուտին ման կուգար ու լէպլէշիմ կայնած
էր ամեն ժամանակ...

Մէկ օրմը նա կնկանը թուրք էրէսով, եա չէնէ
գանգատով դիմացը էլածն ու կերած-խմածը հարամ
արածը տեսած չէր. կեանքէն բաւական, էրկանմէն
խիստ գոհ կինմարդ կերևար նա...

Աղկից ջուկ ալ Լիզչկան մէկ օրմը էրկանը ան-
հանգիստ չէր անէր ու նարամէն փլաթիի, պաթին-
քայի, շեափի, եա չէնէ ուրիշ չէշիթ հալաւի համար
ստակ չէր ուզենար, բայց ինքն ալ միշտ նորէն նոր
կընադնէր, խասէնալ խասը...

Խուրթուղին Քառփուշը երբ մէմէկ ադէն շա-
խայով կնկանը կըհարցունենը ադ հալաւը որին ստակով
արածը՝ կնիկը իրեն սովորական կակող ձանովը միշտ
կասէր նարա՝ «որի՞ն ստակով պիտ լայ, հալիւր անե-
լու չէ խօմ, մամա աբիլ է տա»:

Աղկից անթին ինչ Քառփուշը բան կըհարցունէր,
ինչ ալ կնիկը բան կասէր, ադպէս ալ կանցնէր կեր-
թար:

...Եւ Քառփուշը շատ բաւական էր ընեն կնկան-
մէն ու միշտ շփանալէն ինքը ընեն կասէր՝ «կարգը-
ւելէդ էտե ասպէս կնիկի ըյնիս չէնէ, անալ գէնկին,
սիրտացաւ մամայով. կարգըւածէս վերիյէ առած հա-
խէս մէկ քապիկ խարջած չիմ կնկանս հալաւի հա-
մար, ալայը մարը կանէ, իսկ ստակս ալ թօփ կանիմ.
սե օրւան համար կտորմը բան պէտք է խօմ:

Եւ ասպէս անցաւ մէկ քանի տարի... կնկանը

վրան միշտ նոր հալաւ էր, իսկ ընեն առած հախնալ
վիրա թօփ կանէր...

Նացա պէս «բախտաւոր» մարդ չըկար աշխարքին
մէջը...

Բայց յանկարծ նացա հանգստութիւնը խանգա-
րուեցաւ՝ էլլաւ մեծ վայնան և Լիզչկային էրկանը
իբրեւ զափանոյ սալտաթ՝ առին վայնայի տարին...

Լիզչկան ալ գնաց վակզալ ճամփելու. շատ լա-
ցից խեղճ կինմարդը, շատ մազերը փետից, բայց
Փայդա ունէր ինչ ..

Երբ որ Քառփուշին նստած վագոնը թռնիթցա
էղաւ նը Լիզչկային սիրտը անցաւ, ընկաւ...

Քիչմը հեռուն կայնած էրկան բօյով, տեսօք
բըյըններով մարդը վագից քովը՝ զրկից տարաւ վակ-
զալ էսը դլօխը բերից և տասը մինութէն ամեն բան
մոռցըւեցաւ... Աղի մարդուն հետ մէկտեղ իզօզչիկ
նստած տուն էկան՝ Քառփուշին տունը:

Չայ, զաքուքա, խունդում, շախա, գիտիսքի
էրիկը քովը նստած էր, հիշ վայնայի գնացած չէր...

Իսկ Քառփուշին միտքին մէջէն չէր էլէր ամե-
նին կնկանը լացած աչքերը, սիրտը անցածը և մին-
չև կնկանմէն գիր չստացաւնը միամիտ չեղաւ...

Լիզչկան ասպէս բան ֆենեռով փնտռէնը չէր
գումնէր... քանի տարի է ասպէս բանի ճամփա կը-
նայէր, բայց ասլապիւր չէր ըլար, որ էրիկը տունէն
էլլէր և ինքը ազատ կերպով կենար «սիրած մարդուն»
հետ մէկտեղ:

«Քօը կուգէր մէկ աչք, Աստուած տըւից էրկու
աչք»:

Լիզչկան փնտռածը գտաւ...

Աղի վակզալէն հետը էկած մարդը Լիզչկային
փասթաեանի եօղաշը էղաւ...

Իսկ Քառփուշը վերա գիր գիրի էտեէ կերկէր ու կատէր կնկանը՝ «էկէր կըվախնասնը մենակ կենալու՝ գոցէ դուռերդ ու գնա մամայիդ տունը...»

Բայց Լիզչկան կարող էր աղպէս անել... մէկ քանի անգամ գրից էրկանը, որ մամային քովը եօղեաշ առիլ է:

Ասպէս ալ Քառփուշին բերանը մածուն քսից ու միամիտ արաւ, իսկ ինքն ալ ռահաթ՝ լանքին բոյին կապրէր ուղեցած մարդուն հետ:

Խութսուզին Քառփուշին գնացածէն անցաւ 10 ամիս. Լիզչկան ունեցաւ մանչ գաւակ... մարդուն բան չգրից, զէրէ հաստատ գիտէր գուլխուն գալիքը...

Աստուծոմով էր գայիր, իսկը իդա ժամանակնէրը Քառփուշին փոլքը աղքատաքին վրայէն անցուցին տրիշ տեղ տանելու համար. մարդը հազիր սլուշայով օգտուել ուզաց և գնաց «սիրելի Լիզչկային» տեսութիւնի:

Տունը մտունը կնկանը էփփէի վատած ու մաշուած գտաւ, բայց խեղճը ամպէս թահմին արաւ, որ Լիզչկան բեն համար մաշուածէն աղպէս վատիլ էր ու դեղնիլ էր:

Քիչմը ատէն կնկանը քովը նստիլ էր գայիւր 10 ամիսուան կարօտը առնելու համար, մեմալ կնայիս անսեմթէն ճրոռ արաւ Լիզչկային տղան լացից...

Քառփուշը սէս-մէս էղաւ...

Լիզչկայինն ալ էրէսին գունը թռաւ, բայց քիչմը ինքը բեն ժողոտից ու Քառփուշին վիզին փաթթըւելով ասաց՝ «Քառփուշ, հոգիս, աչքդ լուս, մանչ գաւակ ունեցար գիտի՞ս, մեմը նայէ, իսկը բեգի կը լմանի...»

Բայց Քառփուշը աշգըխ բեն տունէն էլլածը

մատին վրան հետապ արիլ էր ու գիտէր, որ աղտղան կարող չէր բենմէն էղած ըլալ...

Տղին վրան չնայելէ ու կնկանը բարե մնայ չանելէ առաւ քառթուսը ու էլլաւ դուս...

Դուսնալ մէկ մարդ խարաւուլէմիշ կանէր. աղալ տեսաւ... անկից չորսդին չնայելէ գնաց վակղալ ու էտիւր չնայելէնալ գնաց դէպի վայնա...

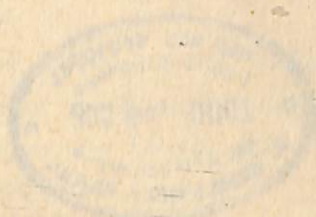
Կնիկը շատ լացից էտեէն, շատ մաղերը փէտից, բայց Փայգա չունէր՝ «Սունկուն չըւալը ծակիլ էր ու դուս էլլիլ էր»...

1915 թ.

Ֆ Ա Ն Կ.

№	Երես
1. Սերսէժը	7
2. Սոնիչկային քնիժքան	14
3. Հասարակի բուղան	19
4. Լիզչկան	27

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0341164

34535

ԳԻՆՆ Է 15 ԿՈՊ.